

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА АРХЕОЛОГІЇ

Назва курсу <i>Нормативний/вибірковий</i>	Історіософія вибірковий
Ступінь освіти Бакалавр/магістр/доктор філософії Освітня програма	доктор Phd 032 Історія та археологія
Рік викладання/ Семестр/ Курс (рік навчання)	2024-2025/ парний семестр / 2 курс
Викладач	Ситник О. М.
Профайл викладача	http://geo.mdpu.org.ua/prirodnicho-geografichnij-fakultet/kafedra-istoriyi/sklad-kafedri-istoriyi/sitnik-oleksander-mikolajovich/
Контактний тел.	0972139300
E-mail:	oleksander_sytnyk@i.ua
Сторінка курсу в ЦОДТ МДПУ ім. Б.Хмельницького	http://www.dfn.mdpu.org.ua/course/view.php?id=4602

Консультації	<i>Очні консультації:</i> щочетверга, згідно графіку роботи кафедри історії та археології. <i>Онлайн-консультації:</i> через систему ЦОДТ МДПУ ім. Б.Хмельницького.

1. АНОТАЦІЯ

Навчальний курс «Історіософія» є важливою складовою системи підготовки здобувачів III освітнього рівня доктор Phd – обов’язковою навчальною дисципліною. Вона є своєрідним підсумком й одночасно – продовженням вивчення такої нормативної дисципліни, як «Українська історіософія».

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Метою викладання навчальної дисципліни полягає в тому, щоб засвоїти необхідні компетенції курсу «Історіософія» та опанувати основними історіософськими концепціями й теоріями, задля оволодіння необхідними знаннями з історіософії та поглибленого розуміння історичних явищ і процесів, що безпосередньо пов’язані з історичним минулим.

Завданнями курсу є: встановлення визначення сутності історіософії; засвоєння філософсько-іраціональних уявлень про розвиток історичного процесу та відповідних теоретичних схем еволюції даного процесу; визначення законів історії та історичних закономірностей; засвоєння основних теоретико-методологічних засад археології України епохи як спеціальної галузі історичної науки; вивчення релігійно-філософської думки як засобу теоретичного мислення; дослідження значення історіософії в історичному процесі.

3. ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ЯКІ НАБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

1. Інтегральна компетентність:

Здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі гуманітарних наук під час професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів історичної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

2. Загальні компетентності:

- Критичний аналіз, оцінка та синтез нових та комплексних ідей
- Знання і розуміння предметної області та розуміння професії.
- Здатність до абстрактного та аналітичного мислення й генерування ідей.

3. Фахові компетентності:

- Ґрунтовні знання основних подій і процесів української та світової історії в поєднанні зі знаннями загальної наукової дискусії та розуміння власного внеску до обраної сфери дослідження;
- Аналіз історичних документів, та письмове оформлення результатів досліджень;
- Знання основних можливостей наукової співпраці у сфері історичних наук, презентуючи свій доробок згідно встановлених редакційних норм оформлення наукового матеріалу.

4. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Програмні результати навчання (ПРН)

- Здатність детально розробляти та презентувати обґрунтований план дослідження, щодо вирішення дослідницько-іноваційного завдання та методологічно репрезентувати його у формі дисертаційного проекту;
- Здатність відрізняти суб'єктивні, спонтанні складові суджень від об'єктивних і аргументованих, вміти надавати перевагу останнім;
- Здатність визначати відповідні завдання та окреслювати їх таким чином, щоб розвивати й трансформувати наукові знання та розуміння;
- Здатність визначати, мати доступ, аналізувати та поєднувати інформацію з різних джерел, документів і текстів для вирішення відповідних історичних завдань;
- Розвиненість абстрактного мислення;
- Вміння використовувати поглиблені знання з історіософії та археології для методологічного підґрунтя дослідження.

5. ОБСЯГ КУРСУ

Вид заняття	лекції	практичні заняття	самостійна робота
Кількість годин	20	20	80

6. ПОЛІТИКИ КУРСУ

Політика академічної поведінки та етики:

- Не пропускати та не запізнюватися на заняття за розкладом;
- Вчасно виконувати завдання семінарів та питань самостійної роботи;
- Вчасно та самостійно виконувати контрольні-модульні завдання

7. СТРУКТУРА КУРСУ

7.1 СТРУКТУРА КУРСУ (ЗАГАЛЬНА)

Кількість годин	Тема	Форма діяльності (заняття, кількість годин)	Література	Завдання	Вага оцінки	Термін виконання
БЛОК 1. Загальна характеристика змісту та розвитку історіософії						
2	Тема 1. Поняття, значення та характеристика історіософії	Лекція (2 год.)	1-8			впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)
2	Тема 2. Становлення історіософії	Лекція (2 год.)	1-8			впродовж першого навчального семестру (перший періодичний

						контроль)
2	Тема 3. Історіософія модерної доби	Лекція (2 год.)	1-8			впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)
БЛОК 2. Історіософія України						
2	Тема 4. Формування української історіософії	Лекція (2 год.)	1-8			впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)
2	Тема 5. Історіософія новітньої доби України	Лекція (2 год.)	1-8			впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)
2	Тема 6. Історіософська думка української діаспори	Лекція (2 год.)	1-8			впродовж першого

						навчального семестру (другий періодичний контроль)

7. 2 СХЕМА КУРСУ (ЛЕКЦІЙНИЙ БЛОК)

Тема лекції	Зміст лекції
Тема 1. Поняття, значення та характеристика історіософії	1. Поняття історіософії 2. Значення історіософії в історичному процесі 3. Характеристика сутності історіософії. Закони історії
Тема 2. Становлення історіософії	1. Витоки історіософії 2. Характеристика історіософії доби Середньовіччя 3. Історіософія епохи Просвітництва
Тема 3. Історіософія модерної доби	1. Історіософія романтизму та віталізму 2. Історіософія ірраціоналізму та волюнтаризм 3. Історіософія фаталізму та антиперсоналізму О.Шпенглера 4. Історіософія екзистенціалізму 5. Історіософія А.-Дж. Тойнбі.
Тема 4. Формування української історіософії	1. Історіософія України-Руси 2. Характеристика історіософської думки в Середньовічній Україні. Історіософія Григорія Сковороди 3. Історіософія Кирило-Мефодіївського братства 4. Культурно-просвітницька історіософія громадівців
Тема 5. Історіософія новітньої доби України	1. Становлення історіософії самостійництва України 2. Історіософські погляди І. Франка 3. Історіософія М. Грушевського 4. Історіософська позиція В. Липинського 5. Історіософські погляди М. Хвильового 6. Історіософія Ю. Липи

Тема 6. Історіософська думка української діаспори	1. Історіософія Д. Донцова 2. Історіософська позиція Д. Чижевського 3. Історіософія М. Шлемкевича

7.3 СХЕМА КУРСУ (СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ)

Тема семінарського заняття	Зміст практичного заняття
Тема 1. Поняття, значення та характеристика історіософії	1. Поняття історіософії 2. Значення історіософії в історичному процесі 3. Характеристика сутності історіософії. Закони історії
Тема 2. Становлення історіософії	1. Витоки історіософії 2. Характеристика історіософії доби Середньовіччя 3. Історіософія епохи Просвітництва
Тема 3. Історіософія модерної доби	1. Історіософія романтизму та віталізму 2. Історіософія ірраціоналізму та волюнтаризм 3. Історіософія фаталізму та антиперсоналізму О.Шпенглера 4. Історіософія екзистенціалізму 5. Історіософія А.-Дж. Тойнбі.
Тема 4. Формування української історіософії	1. Історіософія України-Руси 2. Характеристика історіософської думки в Середньовічній Україні. Історіософія Григорія Сковороди 3. Історіософія Кирило-Мефодіївського братства 4. Культурно-просвітницька історіософія громадівців
Тема 5. Історіософія новітньої доби України	1. Становлення історіософії самостійництва України 2. Історіософські погляди І. Франка 3. Історіософія М. Грушевського 4. Історіософська позиція В. Липинського

	5. Історіософські погляди М. Хвильового 6. Історіософія Ю. Липи
Тема 6. Історіософська думка української діаспори	1. Історіософія Д. Донцова 2. Історіософська позиція Д. Чижевського 3. Історіософія М. Шлемкевича

7.4 СХЕМА КУРСУ (ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ)

Тема для самостійного опрацювання	Зміст теми
Тема 1. Поняття, значення та характеристика історіософії	1. З'ясуйте поняття історіософії 2. Проаналізуйте термінологію історіософії 3. Охарактеризуйте етапи формування історіософії як науки 4. З'ясуйте сутність історіософії 5. Проаналізуйте закони історичного розвитку
Тема 2. Становлення історіософії	1. З'ясуйте витoki світової історіософії 2. Проаналізуйте основні тенденції світової історіософії 3. З'ясуйте основні історіософії доби Середньовіччя 4. Охарактеризуйте специфіку історіософії епохи Просвітництва
Тема 3. Історіософія модерної доби	1. З'ясуйте характер історіософії віталізму 2. Охарактеризуйте специфіку історіософії волюнтаризму 3. Проаналізуйте історіософії антиперсоналізму
Тема 4. Формування української історіософії	1. З'ясуйте історіософію провідних мислителів України-Руси 2. Проаналізуйте історіософію творів Г. Сковороди 3. Охарактеризуйте історіософську специфіку Кирило-Мефодіївського братства 4. Культурно-просвітницька історіософія громадівців

Тема 5. Історіософія новітньої доби України	1. З'ясуйте історіософію М.Міхновського 2. Проаналізуйте історіософську спадщину І. Франка 3. Охарактеризуйте історіософію творів М. Грушевського
Тема 6. Історіософська думка української діаспори	1. З'ясуйте історіософську спадщину Д. Донцова 2. Проаналізуйте історіософію творів Д. Чижевського 3. З'ясуйте історіософію М. Шлемкевича

8. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ТА ВИМОГИ

Загальна система оцінювання курсу	За семестр з курсу дисципліни проводяться два періодичні контролю (ПКР), результати яких є складником результатів контрольних точок першої (КТ1) і другої (КТ2). Результати контрольної точки (КТ) є сумою поточного (ПК) і періодичного контролю (ПКР): $КТ = ПК + ПКР$. Максимальна кількість балів за контрольну точку (КТ) складає 50 балів. Максимальна кількість балів за періодичний контроль (ПКР) становить 60 % від максимальної кількості балів за контрольну точку (КТ), тобто 30 балів. А 40 % балів, тобто решта балів контрольної точки, є бали за поточний контроль, а саме 20 балів. Результати поточного контролю обчислюються як середньозважена оцінок ($X_{ср}$) за діяльність студента на практичних (семінарських) заняттях, що входять в число певної контрольної точки. Для трансферу середньозваженої оцінки ($X_{ср}$) в бали, що входять до 40 % балів контрольної точки (КТ), треба скористатися формулою: $ПК = (X_{ср}) * 20 / 5$. Таким чином, якщо за поточний контроль (ПК) видів діяльності студента на всіх заняттях $X_{ср} = 4.1$ бали, які були до періодичного контролю (ПКР), то їх перерахування на 20 балів здійснюється так: $ПК = 4.1 * 20 / 5 = 4.1 * 4 = 16.4 // 16$ (балів). За періодичний контроль (ПКР) студентом отримано 30 балів. Тоді за контрольну точку (КТ) буде отримано $КТ = ПК + ПКР = 16 + 30 = 46$ (балів). Студент має право на підвищення результату тільки одного періодичного контролю (ПКР) протягом двох тижнів після його складання у випадку отримання незадовільної оцінки. Підсумковим контролем є екзамен, на його складання надається 100 балів за виконання тестів (або задач чи завдань іншого виду). Загальний рейтинг з дисципліни (ЗР) складається з суми

Практичні заняття	балів (Е), отриманих на екзамені, і підсумкової оцінки (ПО) та ділиться навпіл. $ZP = (ПО + Е) / 2$ «5» – студент в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі розрахункові / тестові завдання. Здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями. «4» – студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість розрахункових / тестових завдань. Студент здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, у яких можуть бути окремі несуттєві помилки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями. «3» – студент в цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових розрахунків, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину розрахункових / тестових завдань. Має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків. «2» – студент не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових розрахунків, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Правильно вирішив окремі розрахункові / тестові завдання. Безсистемно відділяє випадкові ознаки вивченого; не вміє зробити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки.
Умови допуску до	Студент, який навчається стабільно на «відмінні» оцінки і саме такі оцінки має за періодичні контролю, накопичує впродовж вивчення навчального курсу 90 і більше балів, має право не

підсумкового контролю	складати екзамен з даної дисципліни. Студент зобов'язаний відпрацювати всі пропущені семінарські заняття протягом двох тижнів. Невідпрацьовані заняття (невиконання навчального плану) є підставою для недопущення студента до підсумкового контролю.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Августин Блаженный. Исповедь / Блаженный Августин // Об истинной религии. Теологический трактат / Блаженный Августин. – Мн.: Харвест, 1999. – С. 517-804. – (Классическая философская мысль).
2. Августин Блаженный. О Граде Божием / Блаженный Августин. – Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2000. – 1296 с. – (Классическая философская мысль).
3. Аквинский Ф. Сумма теологии / Ф. Аквинский. – Ника-Центр, 2006 – . – Ч. II-I. – Вопросы 1-48; пер. с лат. С. И. Еремеева. – К.: Эльга. – 576 с.
4. Антонович В. Про українофілів та українофільство / В. Б. Антонович // Моя сповідь: Вибрані історичні та публіцистичні твори. – К.: Либідь, 1991. – С. 135-143.
5. Антонович В. Три національні типи народні / В. Б. Антонович // Моя сповідь: Вибрані історичні та публіцистичні твори. – К.: Либідь, 1991. – С. 90-101.
6. Бойченко І. В. Філософія історії: підруч. К.: Т-во «Знання»; КОО, 2000. 723 с.
7. Кислюк К. В. Історіософія в українській культурі: від концепту до концепції: монографія. Х.: ХДАК, 2008. 288 с.
8. Ясперс К. Про сенс історії / К. Ясперс // Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями: хрестоматія: [навч. посіб.]; упоряд. В. В. Лях, В. С. Пазенок. – К.: Ваклер, 1996. – С. 184-210.

ДОПОМІЖНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бердяев Н. А. Судьба России. Опыты по психологии войны и национальности / Бердяев Н. А. Судьба России. М.: Эксмо; Х.: Фолио, 2000. С. 265–476.
2. Грушевський М. С. На порозі Нової України. Статті і джерельні матеріали / М. С. Грушевський ; за ред. Л. Р. Винара. – Нью Йорк: Українське Історичне Товариство, 1992. – 278 с.
3. Донцов Д. Дух нашої давнини / Д. Донцов. – Дрогобич: Видавництво «Відродження», 1991. – 341 с.

4. Донцов Д. Заповіт Шевченка / Д. Донцов // Визвольний шлях. – 1974. – № 3-4. – С. 277-285.
5. Донцов Д. Ідеологія «чинного націоналізму» / Д. Донцов // Націоналізм: антологія; упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. – К. : Смолоскип, 2000. – С. 188-196.
6. Донцов Д. Націоналізм / Д. Донцов. – Вінниця : ДП «ДКФ», 2006. – 236 с.
7. Донцов Д. Підстави нашої політики. Твори. Т. 1: Геополітичні та ідеологічні праці. Л.: Кальварія, 2001. С. 91–242
8. Зеньковский В. В. История русской философии. М.: Эксмо; Х.: Фолио, 2001. 896 с.
9. Хвильовий М. Г. Україна чи Малоросія? / М. Г. Хвильовий // Твори: у 2 т. – К.: Дніпро, 1990 – . – Т. 2. – С. 576-621.
10. Шлемкевич М. Загублена українська людина / М. Шлемкевич // Хроніка 2000. – Вип. 39-40. – К., 2000. – Кн. 2. – С. 317-339.
11. Шлемкевич М. Сутність філософії / М. Шлемкевич // Хроніка 2000. – Вип. 37-38. – К., 2000. – Кн. 1. – С. 667-690.
12. Шлемкевич М. Українська синтеза чи українська громадянська війна / М. Шлемкевич // Генеза : Філософія. Історія. Політологія. – 1997. – № 1 (5). – К. : Вид-во «Генеза», 1997. – С. 74-101.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Высказывания маршала Маннергейма, которые как бы обращены к Украине: [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://from-ua.com/news/405413-viskazivaniya-marshala-mannergeima-kotorie-kak-bi-obrascheni-k-ukraine.html>
2. Гай М. Россия знает, что Украина это не Афганистан, не Чечня, не Сирия. Для реальной войны в Украине, РФ должна провести колоссальную подготовку и они это делают : [Електронний ресурс] / М. Гай. – Режим доступа : <http://patrioty.org.ua/blogs/rossyia-znaet-что-ukrayna-to-ne-afhanystan-ne-chechnia-ne-syryia-dlia-realnoi-voin-v-ukrayne-rf-dolzhna-provesty-kolossalnuu-podhotovku-y-onu-to-delaiut--hai-140804.html>
3. Горбулін В. Хитромудра невизначеність нового світо порядку: [Електронний ресурс] / В. Горбулін. – Режим доступа: http://gazeta.dt.ua/internal/hitromudra-neviznachenist-novogo-svitoporyadku-_.html
4. Дацюк С. А. Стратегія перемоги України у війні з Росією / С. А. Дацюк. – [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/53a5542ba2a4a/>